

Τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμμάτων
Ἁγίου Νικηταίου Βασιλίου
Ἐπισκόπου.

ΟΙ ΕΞΟΚΑΤΑΚΟΙΔΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ
ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

11/2
492

ΟΙ ΕΞΩΚΑΤΑΚΟΙΛΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

«Οὐδὲν οἶκοθεν εἶπομεν ἐπιμύθιον ἀλλ' ἐκεῖνα διπλῆς πάσης ἐκτὸς σχεδιάσομεν, ἧσα πείρα μακρὰ καὶ χρόνος πολλὸς καὶ θεῖων γραφῶν ἀνάγνωσις ἡμᾶς ἀνεδίδαξεν».

(Βαλσαμῶν)

Τὸν ἄνω τίτλον φέρει βιβλίον ἐσχάτως ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Χρισσοστόμου Μ. Δημητρίου Δος Θ. καὶ Φ. Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συγγραφέως ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1924, ἢ Περὶ τοῦ Μ. Χαρτοφύλακος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Μελέτη. Τὸ θέμα ἀμφοτέρων τῶν πραγματειῶν ἐνδιαφέρει πάντα ἀσχολούμενον περὶ τὰς Βυζαντινὰς μελέτας· εἶναι δὲ ἐκ τῶν δυσχερεστάτων· διότι «Τῶν Ὀφικίων τὴν μνῆμην ὁ χρόνος συνέχυσε, καὶ τὰ μὲν τελείως ἐκάλυψε καὶ λήθης ποταμοῖς ἐπαφῆκε συμφύρεσθαι, τὰ δ' ἀτέκμαρτα συγκέχεται περὶ τὸν βίον πλανᾶσθαι» καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται «πείρα μακρὰ καὶ χρόνος πολλὸς καὶ θεῖων γραφῶν ἐπισταμένη ἀνάγνωσις» διὰ πάντα ἐπιχειροῦντα νὰ πραγματευθῆ περὶ αὐτῶν. Ὁ Πανοσιολογώτατος Συγγραφεὺς γράφων τὰς δύο μελέτας του εἶχεν ἀραγῆ ὑπ' ὄψιν τὰς συστάσεις ταύτας τοῦ Βαλσαμῶνος; Τοῦτο θὰ ἐξετάσωμεν ἥδη. Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὁμως παρατηροῦμεν ὅτι τὸ «ἐν Κωνσταντινουπόλει» τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βιβλίου παρέλκει· ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου θὰ ἦτο πλήρης καὶ ἄνευ τοῦ τοπικοῦ τούτου προσδιορισμοῦ, διότι παντὶ καὶ τῷ ἄκρῳ δακτύλῳ ἀψαμένῳ τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν εἶνε γνωστὸν ὅτι· Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία εἶναι αὐτὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρ-

χεῖον· ὡς δὲ ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος τῆς Μ. Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ καὶ ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἶνε ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, οὕτω καὶ οἱ Ἐξωκατάκελλοι τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εἶνε οἱ Ἐξωκατάκελλοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ, Οἰκουμενικὸς δὲ Πατριαρχὸς εἶνε μόνον ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Πρόλογος τοῦ Βιβλίου μετὰ πολλῆς μεγαλορρημοσύνης εἶνε γεγραμμένος· ὁ Συγγραφεὺς μετὰ ἐγκυκλήσεως διακηρύττει ὅτι προέβη εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς μελέτης τοῦ «βέβαιος ὢν, ὅτι διὰ ταύτης θέλει συμπληρωθῆ τὸ διὰ τῆς ἐλλείψεως τῆς αὐτῆς πρωτοτύπου πραγματείας παρατηρούμενον ἐν τῇ Ἐπιστῆμῃ ἀπὸ πολλῶν ἑαυτοκατηρῶν κενόν». Καὶ ἀνομολογεῖ μὲν ὅτι τὰ ἐν τῇ μελέτῃ του περὶ τῶν Ἐξωκατακόιλων θιγόμενα ζητήματα καὶ μάλιστα τὰ τῆς ἐννοίας τοῦ ὀνόματος αὐτῶν εἶνε δυσχερέστατον, διότι λέγει ἀγνωστον εἶνε τὸ ἔδαφος εἰς ὃ εἰσέρχεται πρὸς ἀνίχνευσιν, ἀλλὰ πέποιθεν ὅτι διὰ τῆς λεπτομεθοῦς τοῦ ζητήματος τούτου ἐρεῦνης, τελεία ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ ἢ τοῦ ἐδάφους ἀναγνώρισις, ἐπιτευχθέντος οὕτω τοῦ διὰ τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ ἐπιδοκομένου σκοποῦ.

Μετὰ τὸν Πρόλογον ἀκολουθεῖ ὀλόκληρος Κατάλογος Συγγραμμάτων 35 ἐν ὄλῳ, τῶν πλείστων φερόντων ἐπιγραφὴν Λατινικὴν, πλὴν ἐννέα Βυζαντινῶν Συγγραφέων, τοὺς ὁποίους εἶμαι βέβαιοι ὅτι δὲν ἐμελέτησεν, οὐδ' ἀπλῶς διεξῆλθεν ἐνῶ ἔπρεπε διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς αὐτῆς μελέτης οἱ Βυζαντινοὶ Συγγραφεῖς νὰ εἶνε ἡ πρώτη πηγὴ του. Ἄλλ' οὕτε καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τὴν ἄλλην ἐπίσης πολύτιμον πηγὴν, φαίνεται ὅτι ὁ Σ. ἐξηρεῦνσε· ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο διὰ τὸ Βιβλίον του μεγάλην ἔλλειψιν. Ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ ὅτι τὰ ἐν τῇ Μελέτῃ του θιγόμενα ζητήματα εἶνε δυσχερέστατα, ἔπρεπεν ὡς πρώτους χειραγωγοὺς ἐν τῇ λύσει αὐτῶν νὰ ἔχη τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς· καὶ τὰ Πρακτικὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων· νὰ μελετήσῃ ταῦτα καὶ ἐκείνους ἀπαξ καὶ πολλάκις· νὰ σταματήσῃ ἀνὰ πᾶσαν σελίδα· νὰ κρατήσῃ σημειώσεις· νὰ ἐξετάσῃ τοὺς χρόνους, τὰς περιστάσεις, τὰ πρόσωπα, νὰ μὴ σπεύσῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐπὶ τὰ αὐτὰ γεγονότα, νὰ κρίνῃ καὶ συγκρίνῃ αὐτὰ πρὸς ἀρχαιότερας καὶ μεταγενεστέρας ἐποχὰς καὶ πρὸς αὐτὰς εἶτι τὰς σημερινὰς· νὰ εὕρῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐνὸς ἐκάστου ἀξιωματοῦ καὶ νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸ ἐν ὄλῃ τῇ ἐξελλίξει του, τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ παρακμῇ καὶ τῇ ἀναγεννήσει πάλιν ὑπὸ διάφορον ἴσως μορφήν, καὶ οὕτω μόνον νὰ τολμήσῃ νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα· ἄλλως κινδυνεύει νὰ ἀποτύχῃ καὶ ἀντὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενὸν καθιστᾷ αὐτὸ εὐρύτερον. Ἄλλ' εἰσέλθωμεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου. Φρονοῦμεν ὅτι ἡδύνατο αὐτὴ νὰ εἶνε σαφεστέρα, διότι ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡμεῖς δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐνοήσωμεν τι θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Συγγραφεὺς γράφων ὅτι: «ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπος... ὡς Μητροπολίτης οὐχὶ μῖα ἐπαρχίας, καθὼς οἱ ἄλλοι Μητροπολίται, ἀλλὰ τῆς ὅλης διοικήσεως,

της ἐχούσης πολλὰς ἐπαρχίας περιεβλήθη. τὴν ἀνωτάτην δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ, ἐπονομασθεὶς ὑπεριονόμητος ἐνεκεν Πατριάρχης».

Ἄτυχως ὁ Συγγραφεὺς ἐν αὐτῇ τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ βιβλίου του ἐλέγχεται ἀγνοῶν τὰς κυριώτερας πηγὰς τοῦ θέματος αὐτοῦ. «Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, λέγει, τῶν Αὐτοκρατόρων τῶν Βυζαντίου Ἰουστινιανοῦ (527—565) καὶ Ἡρακλείου ἤρξατο θεωρουμένη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία διαφόρων διακονιῶν καὶ Ὑπουργημάτων ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν καὶ εὐδωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς ἐκκλησίας», ἀγνοῶν ὅτι πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν δύν. τούτων Αὐτοκρατόρων ὑπῆρχον ἤδη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰ κυριώτερα τῶν ὑπουργημάτων τούτων, αἰῶνα ὅλον πρότερον καὶ περισσώτερον αἰῶνος διότι ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ (408—450) ἀπαντῶμεν τὸν Φλαβιανὸν **Σκενοφύλακα** τοῦ Πατριάρχου Πρώτου (437—446)· τὸν Ἀκάκιον **Ὁρφανοτρόφον** ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου (458—471)· τὸν Εὐφήμιον **Πτωχοτρόφον** ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φραυῖτα (489—490)· τὸν Μακεδόνιον **Σκενοφύλακα** τοῦ Πατριάρχου Μακεδονίου (496—511), πάντας τούτους ἀνωποθέοντας ἐπὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου. Ἀναντιρρήτως ἡ τοιαύτη ἀγνοία ἀποτελεῖ μεγάλην ἔλλειψιν διὰ τὸ βιβλίον του· δὲν εἶνε δὲ ποσὺς ἀληθῆς τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ· ὅτι ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἡρακλείου ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος ἡ δημιουργία τῶν τοιούτων ὑπουργημάτων, διότι τὰ ὑπουργήματα αὐτὰ πρὸ πολλοῦ ὑφίσταντο, ὑπῆρχε δι' ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Βλαχερνῶν τοιαύτη πληθώρα ὀφφικιούχων κληρικῶν, ὥστε ἀμφότεροι οἱ Αὐτοκράτορες οὗτοι ἐθεώρησαν σκόπιμον διὰ τῶν γνωστῶν Νεαρῶν αὐτῶν νὰ περιορισῶσι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τῇ αἰτήσῃ καὶ συγκαταθέσει τῶν Πατριαρχῶν.

Ὁ Συγγραφεὺς λέγει ἐπίσης ὅτι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν εὐδωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἄλλους μὲν τῶν κληρικῶν ἀνετίθη ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ κεντρικῇ διοικήσει ἐκκλησιαστικῶν διακονιῶν· καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Ἐξωκατάκοιλοι. **Εἰς ἄλλους δὲ ἡ διοίκησις τῶν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας**· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐννοοῦμεν, ἀδυνατοῦμεν ὅμως νὰ ἐννοήσωμεν τί θέλει νὰ εἴπῃ ὁ Συγγραφεὺς, καὶ ποιοὶ ἦσαν οἱ κληρικοί οὗτοι εἰς τοὺς ὁποίους ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἀνετίθετο ἡ διοίκησις τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρητημένων κέντρων τῆς ἐπισκοπικῆς περιφερείας. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ σαφήνεια εἶνε τὸ πρῶτον συστατικὸν ἐπιτυχίας παντὸς βιβλίου.

Καὶ ἤδη ἂς ἐξετάσωμεν τὸ Α'. Κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ κρίσιν βιβλίου. Τοῦτο φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν:

«Πότε ἐδημοουργήθησαν καὶ καθωρίσθησαν τὰ Ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα,» καὶ καταλαμβάνει τρεῖς ὁλοκλήρους σελίδας, τὰς ὁποίας

ἂν καὶ ἀνεγνώσαμεν πολλάκις δὲν ἠδυνήθημεν ἐν τούτοις νὰ εὐρωμεν κατὰ πόσον ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν· ἀπαντῶμεν μόνον ἀποσπάσματα ἐκτεταμένα Νεαρῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ περὶ πακτώσε-ν καὶ ὑποθηκείσεων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ περὶ δικῶν μεταξὺ κληρικῶν, πραγμάτων ὅπως ἀσχετὸν πρὸς τὸ θέμα. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν δύο ἄλλων ἀποσπασμάτων τῶν Νεαρῶν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν κανὲν συμπέρασμα, διότι καὶ αὐτὰ ἀναφέρουν περὶ ἐλατιώσεως τοῦ ὑπεραυξηθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἀξιοματικῶν κληρικῶν, οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τοῦ πότε ἐδημοουργήθησαν τὰ ἀξιώματα τῶν κληρικῶν τούτων καὶ πότε καθωρίσθησαν. Ἄλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ εὐρομέν τι τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν τίτλον τοῦ Κεφαλαίου, διότι καὶ αὐτὸ ἀναφέρει περὶ Ὀφφικίων τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ εἶχον πλέον ἀποκρυσταλλωθῆ, ἀδιάρθρον ἂν ταῦτα τότε μόνον ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου κατεμερίσθησαν εἰς πέντε σεκρέτων εὐαγγῆ λογοθέσια. Καὶ ὅμως πόσα ἔχει νὰ γράψῃ τις περὶ τοῦ θέματος τούτου!

Τὸ Β'. Κεφάλαιον φέρει τὸν ἐξῆς τίτλον. «Πηγαὶ καὶ συγγραφεῖς ὑφ' ὧν μνημονεύονται τὰ δνόματα καὶ αἱ διακονίαι τῶν ἔξ ὀφφικιούχων κληρικῶν.» Τὸ κεφάλαιον τοῦτο εἶνε ἐκτεταμένον ἄλλ' ἡμεῖς ἐν συντομίᾳ θὰ τὸ ἐξετάσωμεν. Πρῶτος τῇ τάξει, λέγει, ὁ σ. «ἀπαντᾶται ὁ Μ. Οἰκονόμος, ὅστις εἶνε γνωστὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Γ'. ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Καὶ εἶνε μὲν ἀληθῆς ὅτι ἀπὸ τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀπαντᾶται τὸ ἀξίωμα Οἰκονόμου, τὸ βέβαιον ὅμως εἶνε ὅτι πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης ὑπῆρχεν ἐν ἐνεργείᾳ, διότι βλέπομεν ὅτι ἡ ἅγια αὕτη Σύνοδος ἐπιστέλλει «Τοῖς **εὐλαβεστάτοις Οἰκονόμοις Κωνσταντινουπόλεως**». Ἀναντιρρήτως οὐδεὶς ἐκ τῶν Οἰκονόμων τούτων ἔφερε τὸν τίτλον **Μέγας**, διότι οὗτος ἀναφάνεται εἰς πολλὰ μεταγενεστέρους χρόνους, ἐφευρεθεὶς πρὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καθ' ἣν ἐποχὴν πᾶν ἀξίωμα καὶ πᾶσα δόξα εἶχον χάσει πλέον τὴν σημασίαν αὐτῶν, ὅτε ἀντὶ ἐνὸς Συγκέλλου κατὰ δεκάδας ἐπλάσθησαν, ὅτε οἱ ποικίλοι ὀγκώδεις τίτλοι ἐφευρέθησαν, ὅτε χωρίτας, δούλους, ἀγενεῖς, ἀναξίους καὶ κάθε σκουπίδι, ἄρχοντας ἐτίμησαν. Ὅτε πάντα τὰ ὠραῖα καὶ ἐπιβλητικὰ ἀξιώματα ἔχασαν τὴν ἀπλότητα αὐτῶν καὶ ἐξεμυρνεύθησαν, τότε προσέλαβον τὰς μεγάλας καὶ πομπώδεις προσηγορίας τὰς κενὰς παντὸς πραγματικῶν μεγαλείου, καὶ ἔκτοτε μόνον ἔχομεν Πρωτοσυγκέλλους, Προέδρους καὶ Πρωτοπροέδρους, Ὑπερτίμους, Μεγάλους Οἰκονόμους, Μεγάλους Σακελλαρίους καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Τὰ ἐν τῷ Κεφαλαίῳ τούτῳ ἐπαναλαμβάνόμενα καὶ πάλιν χωρία τῶν Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἠδύναντο νὰ παραλειφθῶσιν, ἀφοῦ προηγουμένως κατεχωρίσθησαν, τίποτε ἄλλωστε τὸ νεώτερον δὲν προσθέτουν. Ἐπίσης τὸ ὅτι ὁ Οἰκονόμος κρατεῖ πάντα τὰ κτήματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πᾶν τὸ ἐσοδισζόμενον ἐξ αὐτῶν καὶ οἰκονομεῖ τῷ Ἀρχιερεῖ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτὸ εἶνε γνωστὸν, τόσον δι' αὐτὸν ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἄλλους Ἐξωκατακόιλους καὶ τὰς λοιπὰς πεντάδας τῶν Ὀφ-

φικιοῦσαν τῆς Ἐκκλησίας τὸ Μ. Εὐχολόγιον ἐν σαφειστάτῃ συντομίᾳ μᾶς παρέχει ἱκανοποιητικὰς πληροφορίες· ἡμεῖς ἀνεμένομεν παρὰ βιβλίου ἐπαγγελλομένου τὴν πλήρωσιν τοῦ κενοῦ καὶ πληροτέρον· ἂν ὁ Συγγραφεὺς δὲν ἤρκετο μόνον εἰς τὸν Βαλασαμῶνα καὶ τὸν Κωδινὸν καὶ τινες ἄλλους μεταγενεστέρους, ἀλλ' ἤρθενα καὶ τὸ ἐκτίσιμον πρωτόκολλον τῆς Βυζαντινῆς αὐλῆς, δηλαδὴ τὴν Βασιλεῖον Ταξίν Κωνσταντινίου τοῦ Πορφυρογεννήτου, θὰ ἐμάνθανε ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ Οἰκονόμου ὃν ἐν ἀρχῇ μέγα ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα ἀνυψώθη ἔπειτα καὶ εἰς βασιλικὴν ἀξίαν καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Σοφὸς τὸν Οἰκονόμον ἀνέδειξε μέλος τῆς περιλαλήτου Συγκλήτου μετὰ τοὺς Ἐπισκόπους, ἔχοντα μετ' αὐτὸν σειράν ὄλην κατωτέρων ἀξιωματούχων.

Ἐν ἑτέρᾳ παραγράφῳ τοῦ αὐτοῦ Β'. Κεφαλαίου ἐκτίθενται τὰ περὶ τοῦ Μ. Σακελλαρίου λίαν πενιχῶς ὅμως· πρώτη μεία τοῦ ἀξιωματούχου τούτου, κατὰ τὸν Συγγραφέα, εἶνε ἡ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ Ζωναρᾷ περὶ τοῦ Βασιλέως Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ (920—944), ὡσεὶ τότε τὸ πρῶτον νὰ εἶχεν ὀρισθῆ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα. Σχετικῶς πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Σακελλαρίου ἀναφαίρει τὰ τοῦ Βαλασαμῶνος «Τῶν κατὰ πόλιν καὶ τῶν περατικῶν μοναστηρίων ἔχει τὴν μερίμναν ὁ Μ. Σακελλάριος» καὶ τὸ τοῦ Κωδινοῦ «Ὁ Μέγας Σακελλάριος κριτῶν τὰ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν μοναστηρία ἔχων Ὑπουργὸν εἰς τοῦτο τὸν Ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων». Τὸ τελευταῖον ἠδυνάτο νὰ ἀληθεύῃ διὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κωδινοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους αἰῶνας ἀραγε οὕτως εἶχεν ἡ τάξις; Ὁ Βαλασαμῶν ἤκμασε μόλις περὶ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ὁ δὲ Κωδινὸς περὶ τὸν ΙΔ'. ἀλλ' αὐτοὶ ἔγραφον μόνον περὶ τῆς ἐποχῆς τῶν, ὁ Κωδινὸς μάλιστα εἶνε ζήτημα ἂν ἐσοκίση νὰ ἀνατρέξῃ εἰς ἀρχαιότερας πηγὰς, ἀφοῦ αὐτὸς φέρων τὸν τίτλον Κοινοβουλίου ἠγγόει τὴν σημασίαν ἣν εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦτο, τὸ τόσον περιλάλητον ἐν τῇ Βυζαντινῇ Αὐλῇ. Ἄν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κωδινοῦ ὁ Μ. Σακελλάριος εἶχεν ὑπ' αὐτὸν τὸν Ἄρχοντα τῶν μονῶν εἰς ἀρχαιότερους χρόνους αἱ μοναὶ εἶχον τοὺς μεγάλους αὐτὰν ἀρχηγούς, τὸν Δαλμάτιον τὸν περιώνυμον Ἠγούμενον τῆς Μονῆς τῶν Δαλμάτων, φέροντα τὸ ἀξίωμα «Πατῆρ τῶν Μοναστηρίων» εἶχον τοὺς Ἐπίπτας καὶ Ἐπιθεωρητὰς αὐτῶν, εἶχον τοὺς Ἐξάρχους τῶν πάντας ἐκείνους τοὺς θερμορρογούς κληρικούς οἱ ὅποιοι διεδραμάτισαν σπουδαίωτατον πρόσωπον κατὰ τὰς πλήρεις ζωῆς ἐνδόξους ἐκείνας ἐποχὰς τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ τετάρτη παράγραφος τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου πραγματεύεται περὶ τοῦ Μ. Σκευοφύλακος, ὡς πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἀναφαίρεται ὁ Ἰωάννης Ε'. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. «Ἰωάννης, κατὰ τὸν Εὐφραίμον, θύττης πρωτεύδικος ὢν ἐκκλησίας καὶ σκευοφύλαξ, σύγκελλος Οἰκονόμος». Ὁ συγγραφεὺς ἀτυχῶς ἀγνοεῖ ὅτι πρὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάννου (668—674) ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι Πατριάρχαι, αἱ ὅποιοι πρὶν Πατριαρχεῦσασιν ἔφερον τὸ ἀξίωμα τοῦ Σκευοφύλακος, ὡς ὁ Φλαβιανὸς τῷ 437, ὁ Μακεδόνης τῷ 489, ὁ Τιμόθεος τῷ 496 ἵνα ἀρκεσθῶμεν εἰς τοὺς Πατριάρχαις μόνον, διότι γινώσκομεν καὶ ἄλλους Σκευ-

οφύλακας μὴ πατριαρχεύσαντας ὡς τὸν Πρεσβύτερον Μέμωνα ἐν τῇ Δ. Οἰκουμένῃ ἢ Συνόδῳ· ἀγνοεῖ ἐπίσης ὅτι ὁ Σκευοφύλαξ, ὡς καὶ ὁ Οἰκονόμος, ἐπιμήθη καὶ αὐτὸς διὰ βασιλικῆς ἀξίας.

Περὶ τοῦ Χαρτοφύλακος δὲν ποιούμεθα ἐνταῦθα οὐδένα λόγον ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἀσχοληθῶμεν περὶ αὐτοῦ ἐν ἰδιαιτέρᾳ μελέτῃ.

Ἐν τῇ ΣΤ'. παραγράφῳ τοῦ αὐτοῦ Κεφαλαίου λίαν συντόμως ἐκτίθενται τὰ περὶ τοῦ Σακελλίου, ὡς πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἀναφέρεται ὁ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης τιμηθεὶς Θεόδωρος ἀδελφὸς Νικολάου τοῦ Ἀνδρασαλίτη· ἀλλ' ἐνταῦθα εἶνε ζήτημα ἂν πρόκειται περὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἢ πολιτικοῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ὁ ἕτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐπιμήθη Δρουγγάριος τῆς Βίγλας, ὁ δὲ τέτατος Ἰεονικός Λογοθέτης. Πολὺ πενιχραὶ ἐπίσης εἶνε αἱ εἰδήσεις περὶ τοῦ ἀξιωματοῦ τοῦ Πρωτεύδικου ὑπῆρχεν ὡς φαίνεται, λέγει, ἐν τῷ 23ῳ Κανόνι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ'. Οἰκουμένης Συνόδου, Ἐκδικος τῆς Ἐκκλησίας ὑπερασπίζων αὐτὴν κατὰ παντὸς ἀτακτοῦντος ἢ ἀπειθοῦντος κληρικοῦ. Βεβαίως οἱ Ἐκδικοὶ πολὺ πρότερον θὰ ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· πρῶτος ὅμως ἀπαντώμενος φέρων τὸν τίτλον τοῦτον εἶνε ὁ ἐν τῇ Δ'. Οἰκουμένῃ Συνόδῳ Ἰωάννης ὁ Πρεσβύτερος. Ταῦτα περὶ τῶν Ὀφφικίων τῆς πρώτης Πεντάδος. Ἄν ὁ Συγγραφεὺς εἶχεν ὑπ' ὄψει του καὶ τὸ περὶ Ὀφφικίων τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἔργον τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου τοῦ Νοταρᾶ θὰ μᾶς παρεῖχε περισσότερας καὶ καλλιτέρας πληροφορίας.

Τὸ Γ'. Κεφάλαιον φέρει τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ποία ἦτο ἡ σειρά καὶ ἡ τάξις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματῶν». Ὁλόκληρον τὸ κεφάλαιον τοῦτον δὲν μᾶς μανθάνει περισσότερα ἐξ ὧν γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Μ. Εὐχολογίου. Ἡμεῖς ἀνεμένομεν νὰ πληροφορηθῶμεν πῶς ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις ἐνὸς ἐκάστου ἀξιώματος, πῶς ἄλλα μὲν ὑπεβιβάσθησαν καὶ πότε, πῶς ἄλλα ὑψώθησαν ἐξ ὑποβιβηκότων, ἄλλα πῶς νεωστί ἐδημιουργήθησαν καὶ ἄλλα πῶς εἰς βυθὸν λήθης συνεφύθησαν. Ἄτυχῶς οὐδὲν ἐκ τούτων ἐμάθωμεν.

Τὸ Δ'. Κεφάλαιον ἐπιγράφεται. «Πηγαὶ καὶ συγγραφεῖς, ὑφ' ὧν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες ὀνομάζονται ἐξωκατάκοιλοι». Ὁ Συγγραφεὺς λέγει ἐν ἀρχῇ τοῦ Κεφαλαίου, ὅτι πρῶτον τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1094 χρονολογούμενον πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Α'. τοῦ Κομνηνοῦ μνημονεῖ τῆς λέξεως ἐξωκατάκοιλοι· ἀναφέρων δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Κίτρου Ἰωάννου ἀναφερόμενα περὶ ἐξωκατακόλιων ὅτι «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως πρῶτος ἐστὶ ὁ Μ. Οἰκονόμος» συμπεραίνει ὅτι οἱ ὀφφικιοὶ οὗτοι πρὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως» ὀνομάζοντο ἐξωκατάκοιλοι καὶ ἐπαναπαύεται εἰς τοῦτο μὴ ζητῶν νὰ εὕρῃ πόσον πολὺ πρὸ τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος ὑπῆρχε ἐν χρῆσει ἡ λέξις αὕτη. Τὸ «ἀπὸ παλαιᾶς παραδόσεως» τοῦ Κίτρου Ἰωάννου ἢ τοῦ Δημητρίου Βουλγαρίας τοῦ Χωματιανοῦ, δὲν σημαίνει τίποτε· πόσον ἀρχαία ἦτο ἡ παράδοσις αὕτη; ἐνὸς αἰῶνος; δύο; πέντε; περὶ τούτου σιωπᾶ. Διὰ τὴν δὲ οἱ Ἄρχοντες οὗτοι ὀνομάσθησαν ἐξωκατάκοιλοι ὡς γράφονται εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, εἰς

τὸν Βαλασαμῶνα, εἰς τὸν Κωδινὸν καὶ εἰς τὸν Ματθαῖον μοναχόν, ἢ **ἐξωκατάκλιτοι** ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Κίτρος Ἰωάννης, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Νεῖλου τῷ 1380 γενομένης Συνόδου, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου τῷ 1389 Συνόδου, τὰ πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ματθαίου Συνόδου τῷ 1401, καὶ τέλος Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος κατὰ τῷ 1439;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντᾷ ὁ Συγγραφεὺς διὰ τοῦ Ε'. Κεφαλαίου, τὸ ὁποῖον ἐπιγράφεται «Ἐννοία τοῦ ὀνόματος Ἐξωκατάκλιτοι καὶ ἐξέτασις τῶν διαφορῶν γραφῶν καὶ παραπλησιῶν ὀνομάτων καὶ μορφῶν». Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος εἰς τὸ Κεφάλαιον τοῦτο, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει περὶ τὰς δέκα σελίδας, κατέβαλεν ἀξιόπεινον προσπάθειαν· εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναγράψῃ λεπτομερῶς τὰς γνώμας ὄλων ὅσοι ἐπραγματεύθησαν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, γνώμας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλληλοσυγκρουομένας, χωρὶς ἢ μία νὰ εἶνε καλλιτέρα τῆς ἄλλης. Προκειμένου περὶ ἀνδρῶν ὅποιοι ἦσαν οἱ κλεινοὶ Σχολιασταὶ τῶν Βυζαντηνῶν Συγγραφεῶν ἃς μὴ λογισθῶμεν ἴταμοὶ ἐλέγχοντες αὐτούς· ὅσον καὶ ἂν ἦσαν σοφοί, ξένοι αὐτοί, ἐν ἄλλῃ ἐκκλησιαστικῇ ὀρίζοντι ἀναστρεφόμενοι, ἦτο φυσικόν νὰ μὴ δυνηθοῦν νὰ κατανοήσωσι τοὺς θεσμοὺς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· καὶ καταβάλλον μὲν ἐκάστοτε μεγάλας προσπάθειάς πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῶν καταλήγουσι συνήθως εἰς ἀλλόκοτα καὶ κενὰ συμπεράσματα· τοῦτο παρατηρήσαμεν σχετικῶς μὲς τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημασίαν τῶν Συγκέλλων, τοὺς ὁποίους, πληρὴ ἑνός, οἱ ἄλλοι ἐλάχιστα κατενόησαν· ἀπὸ μεμονωμένα χωρία Βυζαντηνῶν συγγραφεῶν προσπαθοῦντες νὰ ἐξαγάγωσιν συμπεράσματα ἦτο ἐκόμμενον νὰ ἀστοχῆσωσιν· ὅτι συνέβη διὰ τοὺς Συγκέλλους τὸ αὐτὸ ἐγένετο καὶ διὰ τοὺς Ἐξωκατακλίτους· ὁ Sunius τοὺς ὀνομάζει ἔξω κατακλίτους, ὡς ἔχοντις κατὰ τὰς κοιλάδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰς ἐαυτῶν ἐκκλησίας. Ὁ Goar ἰσχυρίζεται ὅτι ἐπειδὴ ἡ Κωνσταντινουπόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ λόφων, ἀλλ' αἱ ἐκκλησίαι αὐτῆς ἦσαν ἐντὸς τῶν κοιλάδων, ἀλλὰ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν λόφων καὶ οἱ μὲν ἔχοντες τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη ἦσαν οἱ κατάκλιτοι, οἱ δὲ ἔχοντες ἐκτὸς τῶν κοιλωμάτων εἰς τὰ ὑψηλότερα τὰν **κατακλίτων** ὀνομάζοντο Ἐξωκατάκλιτοι. Ἄλλοι τοὺς ἀνωτέρους τούτους ἐκκλησιαστικοὺς ἀξιωματικοὺς ἐκάλου Ἐξωκατάκλιτους, διότι «κατεκλήθον οὗτοι καὶ ἐλάμπρυνον τὴν μνήμην τοῦ Πατριάρχου». Ἄλλοι διότι διενυκτέρευον ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου. Ἄλλοι ὡς Dugange, διότι ἐκάθητο μετὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς τὰς Συνόδους εἰς ἔδρας τιμητικὰς καὶ εἰς τόπους περιβλέπτους· καὶ ἐνῶ ἕτεροι τῶν κληρικῶν εἶχον τὰς ἐαυτῶν ἔδρας ἐν τόπῳ κατωτέρῳ, ὅπερ κατακλίτων ὀνομάζον, οὗτοι ἐκάθητο ἐκτὸς τοῦ κατακλίτων, δι' ὃ καὶ ἐκλήθησαν Ἐξωκατάκλιτοι. Ἄλλοι ὡς ὁ Gretser τοῦς θέλουν Ἐξωκατακλίτους. Ἄλλοι ὡς ὁ Greyghon γνωματεύουν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἦτο ἀρχικῶς **ἐξωκατακλίτοι** ἀλλ' ἐφθάρη ἢ κατὰληξις διὰ τοῦ κοίλου ἢ κήλοι ὑπὸ τοῦ ὄχλου καὶ ὅτι οὗτοι ἐκάθητο ἔξω τοῦ Θρόνου τοῦ Πατριάρχου,

ἔξω τοῦ Πατριαρχικοῦ οἰκήματος πρῶτοι ὁμῶς πάντων καὶ πλησιέστερον αὐτοῦ ἢ οἱ ἄλλοι κληρικοί, διότι **διέμενον ἐν τοῖς ἐξωθεν τοῦ Πατριαρχείου κελίοις**. Καὶ τέλος ἄλλοι ὡς ὁ Reiskius ἰσχυρίζονται ὅτι Ἐξωκατάκλιτοι ὀνομάσθησαν οἱ ἔξω τῆς **ἀναβάθρας** κατὰ τὰ κοῖλα καθήμενοι καὶ ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου βαθμίδων ἰστάμενοι ἀξιωματικοί, ἢ διότι ἐπὶ τῶν ἐξωθεν βαθμίδων καὶ ἐν τῷ σολέᾳ εἶχον τὰς ἐαυτῶν ἔδρας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων τούτων γνώμων ὁ ἡμέτερος Συγγραφεὺς δὲν ταλαντεύεται· ἐξετάζων αὐτὰς μίαν πρὸς μίαν ἀπορρίπτει τὴν γνώμην τοῦ Sunius ὡς μὴ ἔχουσαν ἱστορικὴν βᾶσιν· δὲν εὐρίσκει ἐπίσης ὀρθὴν τὴν γραφὴν ἔξω κατάκλιτοι· ἀπορρίπτειν ὡσαύτως θεωρεῖ τὴν ἄλλην γραφὴν ἔξω κατάκλιτοι· ἀπορρίπτει καὶ τὴν γραφὴν Ἐξωκατάκλιτοι· ἀντικρούει τὴν γνώμην τῶν θελότων ὅτι ἐλέγοντο Ἐξωκατάκλιτοι ἐπειδὴ διέμενον καὶ διενυκτέρευον ἔξω τοῦ Πατριαρχείου, δὲν θεωρεῖ ἐπίσης ὀρθὰς τὰς γραφὰς Ἐξωκατακλίτοι καὶ Ἐξωκατάκλιτοι, τὰς ὁποίας ὑποστηρίζουν ὁ Greyghon καὶ ὁ Morinnus διότι λέγει: διατὶ καὶ οἱ ἄλλοι ὀφφικιοῦχοι κληρικοί, οἱ, ὡς γνωστόν, ἔξω τοῦ Πατριαρχείου καθήμενοι καὶ ἐκτὸς τῶν κελίων τοῦ Πατριάρχου διαμένοντες δὲν ὀνομάζοντο καὶ αὐτοὶ Ἐξωκατακλίτοι οἱ Ἐξωκατάκλιτοι; καὶ θεωρεῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μετὰ τοῦ Zeon Glagnet ὡς «absurde». Ἀπορρίπτει ἐπίσης καὶ τὴν γραφὴν Ἐξωκατάκλιτοι ὡς παραγομένην ἐκ τοῦ κατακλίτων, διότι οὐδεμία ἱστορικὴ πηγὴ βεβαίωσι τοῦτο. Θεωρεῖ ἐπίσης σφαλόμενον καὶ τὸν Goar, διότι οὐδεμία ἱστορικὴ πηγὴ διαλαμβάνει ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀξιωματικοὶ ὀνομάσθησαν Ἐξωκατάκλιτοι ὡς καθήμενοι ἔξω τῶν κατὰ τὰς κοιλάδας διαμενόντων κατακλίτων. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀπορρίπτει συλλήβδην καὶ ἀθρόως πάσας τὰς ὡς ἄνω γνώμας καὶ θεωρεῖ ὡς **μόνην βᾶσιν καὶ ὀρθὴν καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν πραγματικότητα** τὴν γνώμην τοῦ Reiskii ἰσχυρισθέντος ὅτι Ἐξωκατάκλιτοι ὀνομάσθησαν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ οὗτοι ἄρχοντες ἐπειδὴ ἐκάθητο ἢ ἴσταντο ἔξω τῶν ἀναβαθμίδων κατὰ τὰ κοῖλα μέρη τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου βαθμίδων, ὡς οἱ Καρδιναλίοι ἐκάθητο πρὸ τοῦ Θρόνου τοῦ Ποντίφικος εἰς θέσεις περιβλέπτους. Ἀτυχῶς δὲ ὁ Συγγραφεὺς ἄπαξ υἰοθετήσας τὴν γνώμην ταύτην ἐπιχειρεῖ Couite que Couite νὰ τὴν παρουσιάσῃ ὡς τὴν μόνην ἀληθῆ, καὶ ὀρθὴν, καλῶν εἰς ἐπικουρίαν τὸν Βαλασαμῶνα, τὸν Κίτρον Ἰωάννην, τὸν Κωδινὸν Κουροπαλάτην, Συμεὸν τὸν Θεσσαλονίκης, Σίλβεστρον τὸν Συρόπουλον καὶ τέλος φθάνει θριαμβευτικῶς εἰς τὸ συμπέρασμα του, τὸ ὁποῖον διατυπώνει ὡς ἔξῃς: «Ἐπειδὴ, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, τινὲς τῶν σημαινόντων κληρικῶν ἴσταντο ἢ ἐκάθητο τιμῆς ἔνεκεν εἰς τόπον ὑψηλότερον τῶν λοιπῶν κληρικῶν, ἐπὶ τῶν **τῆς ἀναβάθρας** τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου **βαθμίδων**, αἵτινες κατὰ Συμεὸν τὸν Θεσσαλονίκης «τὰς ἀναβάσεις καὶ τάξεις σημαίνουσι τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τῶν ὑψηλοτέρων», ὁ δὲ τόπος οὗτος ἦτο μὲν ὀλίγῳ κατωτέρω τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου, ἀλλ' ὑπεράνω τῶν χαμηλῶν τοῦ Ναοῦ μερῶν ἢ ἔξω τῶν κοιλωμάτων αὐτοῦ, διότι τὰ χαμηλὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων

καλοῦνται καὶ κοίλα, διὰ τοῦτο οἱ κληρικοὶ οὗτοι τῆς ἐν Κων)πόλει ἐκκλησίας ὀνομάσθησαν **ἔξωκατάκοιλοι**.

Δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἀνασκευάσωμεν τὸν Συγγραφεὰ διότι θὰ ἦτο καταισιονία, ἄλλως τε θὰ ἐπανεέλθωμεν. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγῃ, οἱ Ἐξωκατάκοιλοι ἀναντιρρήτως δὲν ὀνομάσθησαν ὡς θέλει ὁ Reiskius καὶ ὡς παραδέχεται καὶ αὐτός. Ἡ παρατήρησις τοῦ Βαλοσαμῶνος «Καὶ τοὺς δώδεκα Καρθηναίους τοῦ Πάπα παρομοίως βλέπομεν κεκοσμημένους χρυσοῖς ἐπιβλήμασιν, ὡς ἀντιπροσωποῦντας πάντως τῷ Πάπα καὶ τὰ τοῦτου στηρίζοντα δίκαια. Κάθρα γὰρ αἱ φλιαὶ τῶν θυρῶν ὀνομάζονται», ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν· οὐδὲ εἶχον ὡς θέλει ὁ ἄγιος Ἀρχιμανδρίτης οἱ Καρδιναῖοι τὰς ἐαυτῶν ἔδρας ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τοῦ Παπικοῦ θρόνου» ἄς ἀναγνώσῃ ὅσα ὁ πολὺς Hinschius σεοφισμένως γράφει περὶ Καρδιναίων καὶ πολλὰ ἔχει νὰ διδαχθῇ· πολλὰ δὲ νὰ μάθῃ καὶ περὶ τοῦ θέματος τοῦ, τῶν ὀφρικουίων ἀρχόντων, καὶ ἄς μὴ πλανᾶται ἀπὸ τὸν Συρόπουλον, ὅστις ἐνῶ ἔξυφοῖ τοὺς ἐξωκατακίλους διότι «πρὸ τοῦ Ἀρχιερέως ἐκάθηντο καὶ προκαθήμενοι ἐπεμφημίζοντο,» μετ' ὀλίγον ὁ ἴδιος μετὰ προφανοῦς στενοχωρίας ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ Συνόδῳ τῆς Φερράρας οἱ ἐξωκατάκοιλοι κατεῖχον πολὺ ὑποδεεστέραν θέσιν. «Ἀεὶ, λέγει, εὐρισκόμεθα ἐν καθέδρᾳ μετὰ πέντε καὶ δέκα ἢ τρισκαίδεκα διὰ τοῦτο ἐσιωπῶμεν μὴ δυνάμενοι στεντόριον βοᾶν καὶ ἀντιλέγειν ἢ συνηγορεῖν **πρὸς οὐτὼ μακρὰν ἀφροστηκίτας**» καὶ ὅταν πάλιν ὁ Πατριάρχης ἐκάθηντο μετὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἐβουλεύοντο μόνου, αὐτοὶ (οἱ ἐξωκατάκοιλοι) ἐκάθηντο ἔξω ἐγγὺς τῆς πύλης τοῦ Ναοῦ· καὶ μόνον ἀφοῦ προσεκληθήσαν εἰς τὴν Συνεδρίαν ὁ Μεσοάσιον καὶ ὁ Μ. Δομῆτικος καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, τότε καὶ αὐτοὶ εἰσῆλθον κατόπι τῶν Ἀρχιερέων μετὰ τῶν Πρέσβειων, τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ Ἱερομονάχου καὶ τῶν Δισυθῶν καὶ ἐκαθέσθησαν, οὔτε ἐπεφημούμενοι, οὔτε προαθήμενοι. Ἄν οἱ ἐξωκατάκοιλοι ἐκάθηντο ἢ ἴσταντο εἰς τὰς βαθμίδας τῆς ἀναβάθρας, ἐφ' ἧς ὁ Πατριαρχικὸς θρόνος, δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν· οἱ Ἐξωκατάκοιλοι ἦσαν Ὑπουργοὶ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐπρεπε πάντοτε νὰ ἴστανται πλησίον τοῦ, **οὐδὲ δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν τινὰ ἢ τοιαύτη στάσις αὐτῶν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν**» καὶ σήμερον τὸν Πατριάρχην χοροστατοῦντα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ εἰς ἐπισήμους τελετὰς περιστοιχίζουσιν ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος ἱστάμενος παρ' αὐτῷ ἐκ δεξιῶν τοῦ, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος παρὰ τῷ Μ. Πρωτοσυγγέλω, ὁ Δευτερεύων καὶ ὁ Τριτεύων καὶ οἱ λοιποὶ διάκονοι κάτωθι τῶν βαθμίδων τοῦ θρόνου. Ἀλλὰ διότι ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων ἴστανται παρὰ τῷ Πατριάρχῃ ἄλλοι δὲ κάτω παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐνῶ οἱ Ἀρχιερεῖς ἴστανται εἰς τὰ πρὸς ἀριστερὰ τοῦ θρόνου ταπεινότερα στασίδια, δὲν ἐπεται ὅτι ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος καὶ ὁ Ἀρχιδιάκονος οἱ ἱστάμενοι ὑψηλότερον αὐτῶν ἢ καὶ οἱ διάκονοι οἱ ἱστάμενοι πρὸ τοῦ θρόνου εἶνε καὶ ἀνώτεροι τῶν Ἀρχιερέων. Ἀλλ' οὐδ' ἡ ἐξήγησις τοῦ Συμεὸν Θεσσαλονίκης δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ ὄνομα τῶν Ἐξωκατακίλων, διότι ὁ Συμεὸν πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ καὶ πάντα

τὰ περὶ τὴν Λειτουργίαν ἐπὶ τὸ ἀλληγορικώτερον ἐξηγῶν, ἥμιστα δύναται νὰ θεωρηθῇ πηγὴ σημαντικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος.

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος ἠκολούθησεν σχολιὰν ὁδὸν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ θέματος τοῦ· ὁ Reiskius καὶ οἱ ἄλλοι σοφοὶ Σχολιασταί, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις θερμοῖς ἡμετέροις οὕτω καὶ περὶ ἐξωκατακίλων προκειμένου, ἠστοχῆσαν εἰς τὰ συμπεράσματά των, οὐχὶ πάντες βεβαίως, διότι ὁ Zretser ὁ Morinuss καὶ ὁ Greyghton ἐν μέρει ἐπλησίασαν πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ τὰς γνώμας αὐτῶν δὲν ἔπρεπε νὰ ἀπορρίψῃ ὡς **μὴ ὀρθὰς, ὡς «absurdes»**. Ἀσφαλῶς τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὀνόματος τῶν ἐξωκατακίλων δὲν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν οὔτε εἰς τὰς κοιλάδας, οὔτε εἰς τὰ ὑπεράνω τῶν κοιλάδων ὑψώματα, οὔτε εἰς τὰ κελαδήματα καὶ τὰ γλυκίθυμα ψαλίματα τῶν κληρικῶν, οὔτε μέσα οὔτε ἔξω τοῦ κατακοίλι οὔτε εἰς τοὺς ἐξωκατακίλους οὔτε εἰς τὰ χαμηλὰ οὔτε εἰς τὰ ὑψηλὰ, ἀλλ' οὔτε εἰς τὰ ἔξω τῆς Πατριαρχικῆς ἀναβάθρας κατὰ τὰ κοίλα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, **ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν κατοικίαν εἰς τὸν οἶκον τὸν ἰδιαιτέρον, εἰς τὴν «Cella», τὸ κελλίον τοῦ Πατριάρχου, ἐν ἐνὶ λόγῳ μόνον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον**.

Ὁ Πατριάρχης εἶχε πάντοτε, ὡς καὶ σήμερον, τὸν ἰδιαιτέρον καὶ ἀτομικόν του Κλῆρον· εἶχε περὶ αὐτὸν καὶ μετ' αὐτοῦ τοὺς ἰδιαιτέρους Ὑπουργοὺς καὶ διακονητάς, τοὺς ουσκήνους, τοὺς ὄμορφους, τοὺς ὄμοστέγους, τοὺς ὁμοδιαίτους, ἐν ἐνὶ λόγῳ, τοὺς **Συγγέλους αὐτοῦ**, διότι ὅλα τὰ ἀνωτέρω περιλαμβάνει ἡ λέξις Σύγγελος σύνθετος οὕσα ἐκ τῆς προθέσεως **σὺν καὶ Cella**· οἱ Σύγγελοι δὲ οὗτοι, ὡς καὶ σήμερον ὁ Μ. Πρωτοσύγγελος, ὁ Μ. Ἀρχιδιάκονος, ὁ Δευτερεύων, ὁ Τριτεύων, ὁ Μ. Ἀρχιμανδρίτης, ὁ Μ. Σύγγελος καὶ οἱ λοιποὶ Πατριαρχικοὶ κληρικοὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις διαμένοντες καὶ ἐν αὐτῷ διαιτόμενοι ἀπετέλουν, ὡς ἀποτελοῦν καὶ σήμερον, ἰδιαιτέραν τάξιν κληρικῶν ἐπισήμων διακρινόμενον τῶν ἄλλων ἐπίσης ἐπισήμων κληρικῶν, οἵτινες καὶ αὐτοὶ διετέλουν Ὑπουργοὶ καὶ διακονηταὶ τοῦ Πατριάρχου διαμένοντες ὅμως ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου, ἔξω τῆς Cella, **ἐξώκελλοι ἢ ἐξωκατάκελλοι**, ὡς εἶνε σήμερον ὁ Μ. Κατηχητής, ὁ Μ. Οἰκονόμος, ὁ Μ. Λογοθέτης, ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ, ὁ Μ. Ὑπομνηματογράφος, ὁ Μ. Ρήτωρ καὶ ἡ λοιπὴ σερμὴ χορεία τῶν ἐπισήμων κληρικῶν ἱερωμένων τε καὶ μὴ.

Τὸ Πατριαρχικὸν κελλίον, ὁ Πατριαρχικὸς οἶκος, **τὸ Πατριαρχεῖον**, ἦτο καὶ εἶνε ἡ πηγὴ ἐξ ἧς ἀπορρέει πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἐν τῷ κλήρῳ καὶ πᾶν ὄνομα καὶ διακονία αὐτοῦ· αἱ κοιλάδες καὶ τὰ ὑψώματα, αἱ ἀναβάσεις καὶ αἱ βαθμίδες καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ τερθρεία ἢ συσσωρευθεῖσα περὶ τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων τούτων Ὑπουργῶν τῆς Πατριαρχικῆς Ἀδελφείας δὲν ἔχει οὐδεμίαν σχέσιν μετὰ τοὺς Ὄφρικαίους κληρικοὺς ἀρχοντας, τοὺς **ἐξωκατακέλλους**. Ὡς ὑπῆρχον ἐσωκατάκελλοι ἀνώτεροι κληρικοὶ, καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ Σύγγελοι, οὕτως ὑπῆρχον καὶ ἐξωκατάκελλοι ἀνώτεροι κληρικοὶ, καὶ οὗτοι ἦσαν ὁ Οἰκονόμος, ὁ Σακελλάριος, ὁ Σκευοφύλαξ, ὁ Χαρτοφύλαξ καὶ ὁ Σακελλίου. Καὶ

οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἴστανται ἐκ παραλλήλου ἐν τῇ αὐτῇ ἐπίσης τιμητικῇ γραμμῇ εἶνε δὲ ἱστορικῶς ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ Πατριάρχης τοὺς Συγγέλους αὐτοῦ τοὺς ἰδιαιτέρους δηλονότι συμβούλους καὶ πνευματικούς αὐτοῦ πατέρας προσελάμβανεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν πέντε ἄλλων ἰσοστασίων καὶ ἰσοβαθμίων συναδέλφων αὐτῶν, οἱ ὅποιοι καὶ μόνοι ἐδικαιούντο νὰ φέρωσι τὸ ὄνομα ἐξωκατάκελλοι καὶ νὰ σεμνύωνται ἐπ' αὐτῶ, οὐχὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι ἀξιωματικοὶ κληρικαὶ οἱ μὴ ἔχοντες οὐδεμίαν ἀναφορὰν πρὸς τοὺς ἐσωκατακέλλους.

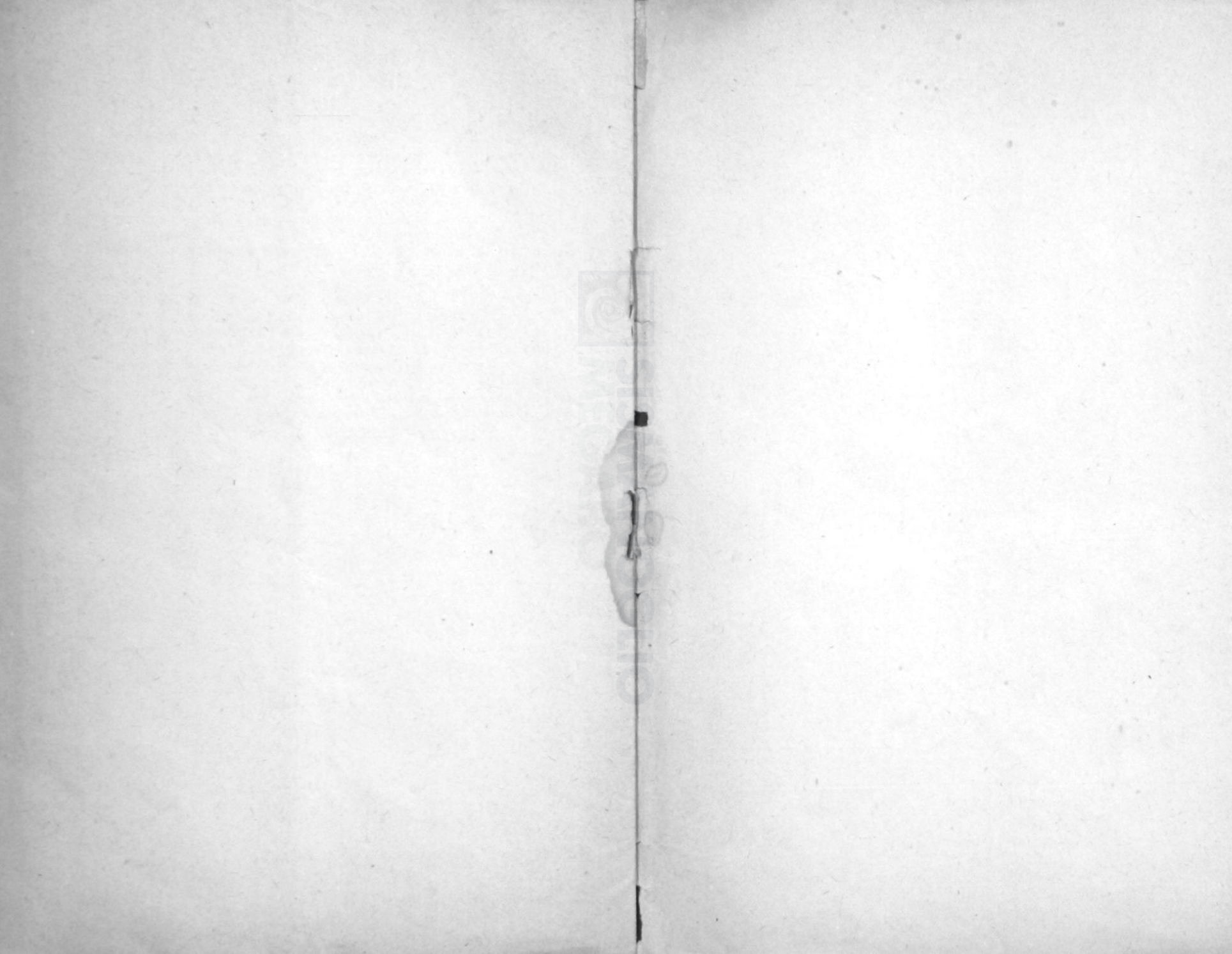
Τώρα πῶς τὸ ἐξωκατάκελλος κατήντησεν ἐξωκατάκοιλος ἢ ἐξωκατάκηλος; Τοῦτο δὲν εἶνε τι τὸ πρωτοφανές ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν λέξεων. Ἐν τῇ διαδρομῇ τῶν αἰώνων οἱ μεταγενέστεροι λησμονήσαντες τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης ὀνομασίας, μετημφίεσαν τὴν λέξιν παρῶν σιάσαντες αὐτὴν κατ' ἀρχὰς μὲν μὲ τὸ φόρεμα τῶν ἐξωκατακόιλων ἀργότερον δὲ μὲ τὴν φόρμα τῶν ἐξωκατακήλων, καὶ ὑπὸ τὴν τοιαύτην διπλὴν μορφήν ἐφθασε μέχρις ἡμῶν, λησμονηθεῖσης τῆς ἀρχικῆς γραφῆς τῆς λέξεως Ἐξωκατακέλλων. Φρονοῦμεν ὅτι εἶνε καιρὸς πλεον νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀρχικὴν γραφήν ἀποσκορακίζοντες ἐξωκατακόιλους καὶ ἐξωκατακήλους. Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ σταματήσωμεν ἔως ἔδῳ. Πρὶν ἢ ὅμως ἀποθέσωμεν τὸν κάλαμον θὰ τολμήσωμεν νὰ προσθέσωμεν μερικὰ συστάσεις διὰ τὸν Συγγραφεῖα.

Τὸν Πανοσιολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Χρυσόστομον Δημητρίου δὲν εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν προσωπικῶς, ἀλλὰ κρίνοντες ἀπὸ τὰ δύο βιβλία του συμπεραίνομεν ὅτι θὰ εἶνε νέος εἰσέπει, τυχῶν μάλιστα καὶ εὐρωπαϊκῆς μορφώσεως. Ἄλλ' ἡ νεότης εἶνε ἀνυπόμονος, εὐπιστος καὶ ἀψίχορος, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ δὲ καὶ ὁ ἄλλος χαρακτηρισμὸς, φαντασμένη. Ἀρκεῖται εἰς τὸ παραυτίκα καὶ δὲν συγκρίεται πολὺ πολὺ μὲ τὰ παλῆά, τὰ ὅποια ἴσως καὶ θεωρεῖ σκουριασμένα τὸ καινοφανές ἔχει δι' αὐτὴν ἰδιαιτέρον θέλημα τρον' οἱ ξένοι Συγγραφεῖς, τὰ μεγάλα ὀνόματα, ἔχουν ἐπ' αὐτῆς ἰδιαιτέραν ἐπίδρασιν καὶ διὰ τοῦτο ἀπαξιοῦν νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς ὅσα τυχὸν οἱ ἡμέτεροι ἀρχαιότεροι ἢ σύγχρονοι ἀναφέρουν περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ζητήματος. ὡς φέρο' εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος τῶν ἐξωκατακέλλων. Ὁ γράφων περὶ θεσμῶν ἀριθμούντων ἱστορίαν αἰώνων ὅλων πρέπει νὰ καταβάλλῃ μεγάλην προσοχὴν, σύντονον μελέτην καὶ ἐπισταμένην ἐξέτασιν παντὸς ὅπερ ἔχει σχέσιν καὶ ἀναφορὰν πρὸς αὐτούς, πρὸ πάντων δὲ νὰ μελετήσῃ καὶ πάλιν νὰ μελετήσῃ τὰς ἀρχαίας πηγὰς, χωρὶς νὰ λησμονήσῃ καὶ τὴν σημερινὴν προᾶξιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ταυτὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ ὅποιῳ μεθ' ὅλην τὴν διάρρησιν τῶν αἰώνων καὶ τὰς ἀντιξόους περιστάσεις καὶ ἀνήκεστον δουλείαν, τὴν πτωχείαν καὶ ταπείνωσίν του εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγα καὶ πάνσεπτον Κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας τὸ ὅποιον ἐκοίμανον Γρηγόριοι, Χρυσόστομοι, Φώποι, Γεννάδιοι, Ἱερεμίαι, Σαμουὴλ, Ἰωάσαφ καὶ Ἰωακείμ οἱ Μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὁ τι μέγα καὶ περιφανές ὄνομα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἢ Ὀρθοδοξοῦσα Χριστιανωσύνη. Τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσῃ ὁ Ὀσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης.

Ἄλλ' οὐδὲ νὰ περιφρονησῇ ἔπρεπε ὅτι ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ οἱ σύγχρονοι, ἀφοῦ ἀπηξίωσε νὰ ρίψῃ ἐν μόνον βλέμμα εἰς ὅσα περὶ τοῦ ἰδίου θέματος πολλαχοῦ ἔγραψεν ὁ Πατριάρχης τῶν καθ' ἡμᾶς Βυζαντινολόγων, ὁ ἀκαταπόνητος καὶ χαλκέντερος ἐξερευνητὴς τῶν ἔργων καὶ τῶν θεσμῶν τῆς αἰωνοβίου Αὐτοκρατορίας ἡμῶν καὶ τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ Μ. Χαροφυλάξ αὐτῆς Μανουὴλ Γεδεών οὐ τὸ κύρος ἐν τοῖς τοιούτοις ζητήμασι πανθομολογούμενον. Διὰ τοῦτο καὶ ἠστόχησε καὶ θέλων νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενόν, ὡς θριαμβευτικῶς γράφει ἐν τῷ Προλόγῳ, τόσων ἑκατονταετηρίδων τὸ παρατηρούμενον ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ, οὐδὲν ἐπέτυχεν οὐδ' ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ, παρὰ τὴν πεποίθησίν του, τελεία ἢ ἀναγνώρισις τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν ἀνιχνεύσειν τοῦ ὁποῦ διὰ τῆς πραγματείας του πάνοπλος, ὡς νομίζει, εἰσῆλθεν. Ἄν ὁ φιλότιμος Συγγραφεὺς θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἐν νεωτέρῳ ἐκδόσει τῶν ἔργων του κατὰ τιμητικὸν δι' αὐτὸν καὶ ἄξιον διὰ τὴν ἐπιστήμην ἃς εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔδαφος τῶν μελετῶν του καὶ ἃς ἀνιχνεύσῃ αὐτὸ μετὰ πολλῆς προσοχῆς, μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ μετὰ πολλῆς μελέτης, μὴ λησμονῶν ὅτι: «τῆς ἀρετῆς ἰδρώτα προπάροισεν θεοὶ ἀθάνατοι θῆκαν».

Ἐν Ἀνθούσῃ Πάργας τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1927

ὁ Παραμυθίας καὶ Πάργας ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

SISMANOGLIO
MEGARO

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΗΣ «ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ»
ΤΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΠΕΜΠΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1927